

Екологічні наслідки війни в Україні та перспективи зеленої реконструкції

1 липня 2022 р

Ключові повідомлення

- Після Революції гідності та підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році Україна активізувала свої зусилля для вирішення екологічних проблем і розпочала зелену трансформацію свого економічного розвитку.
- Цей економічний та екологічний прогрес перебуває під загрозою з початку російського вторгнення, що гальмує сподівання на створення зеленої та соціально-відповідальної економіки в Україні.
- Війна завдала широкомасштабної та серйозної шкоди навколишньому середовищу та спричинила як негайні, так і довгострокові наслідки для здоров'я людей, екосистем та економіки України та за її межами.
- Уряд розробляє План післявоєнного відновлення та розвитку, який відповідає принципам зеленої економіки та розвитку з низьким рівнем шкідливих викидів.
- У короткостроковій перспективі Україна має зосередитися на усуненні та зменшенні безпосередніх ризиків, які війна становить для здоров'я людей та навколишнього середовища.
- У довгостроковій перспективі післявоєнну «зелену» реконструкцію слід розглядати не як бажане, але необов'язкове «додаткове», а як економічну необхідність для фундаментального переходу України до зеленої економіки з чистим нульовим рівнем шкідливих викидів

Передумови та ключові питання

В 1991 році нова незалежна Україна успадкувала від Радянського Союзу економічну структуру, в якій домінували енерго- та ресурсоємні сектори з високим рівнем забруднення навколишнього середовища із застарілими технологіями в гірничодобувній та металургійній галузях, енергонеефективним житловим фондом і застарілими транспортними системами. Велика частка електроенергетики, сталеливарної промисловості та систем централізованого тепlopостачання в Україні значною мірою залежали від вугілля та природного газу, імпортованих переважно з Росії. Як наслідок, енергоємність та рівень викидів CO₂ в Україні були найвищими серед її сусідів і значно перевищували показники країн-членів Європейського Союзу.¹ Через те, що значна частина населення зазнавала впливу забруднення повітря внаслідок важкої промисловості та швидко зростаючого транспорту на основі старіючого автопарку, смертність, пов'язана із забрудненням повітря, в Україні була вищою, ніж в країнах ОЕСР.² Відносно багаті водні ресурси України страждали від промислового, сільськогосподарського та побутового забруднення. Стан сільськогосподарських угідь продовжував погіршуватись, а площа лісів зменшувалася.

Після Революції гідності та підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році Україна активізувала свої зусилля щодо подолання цих екологічних проблем. Країна вжила багато заходів для відновлення та збереження свого природного капіталу, інтеграції екологічних питань в економічний розвиток та прискорення переходу до зеленої та низьковуглецевої економіки. Нещодавно прийнята «Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року» та План дій до неї до 2025 року ставлять амбітніші цілі щодо зменшення забруднення та ефективнішого використання природних ресурсів, а оновлений Національно визначений внесок зобов'язує країну зменшити викиди парникових газів до 2030 р.³ Започатковано плани щодо припинення видобутку вугілля у соціально відповідальний спосіб, що супроводжується роботою над підвищенням енергоефективності будівництва.⁴ Україна також досягла значного прогресу в частковій лібералізації тарифів на газ і скороченні субсидій на екологічно шкідливе викопне паливо. Також було створено комплексні системи оцінки прогресу в реалізації екологічної політики та озелененні економіки України.⁵ Зусилля України щодо переходу на більш зелену економіку підтримали міжнародні партнери, зокрема ОЕСР.⁶

¹ EU4Environment (2022 forthcoming), «На шляху до зеленої трансформації України: поточний стан у 2021 р. Моніторинг прогресу на основі показників зеленого зростання ОЕСР»

² ОЕСД/ВОЗ (2015), «Економічна вартість наслідків забруднення повітря для здоров'я в Європі. Чисте повітря, здоров'я та добробут, https://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0004/276772/Economic-cost-health-impact-air-pollution-en.pdf

³ Оновлений Національно визначений внесок, необов'язковий план сприяння досягненню глобальних цілей Паризької угоди вимагав скорочення викидів парникових газів (ПГ) в Україні на 65% у 2030 році порівняно з 1990 роком і досягнення вуглецевої нейтральності до 2060 року.

⁴ Saha D. et al (2022), Економічні причини програми зеленої реконструкції реформ в Україні, https://www.lowcarbonukraine.com/wp-content/uploads/PB_03_2022_en_Green-reconstruction.pdf та <https://voxukraine.org/en/economic-reasons-for-a-green-reconstruction-programme-for-ukraine/>

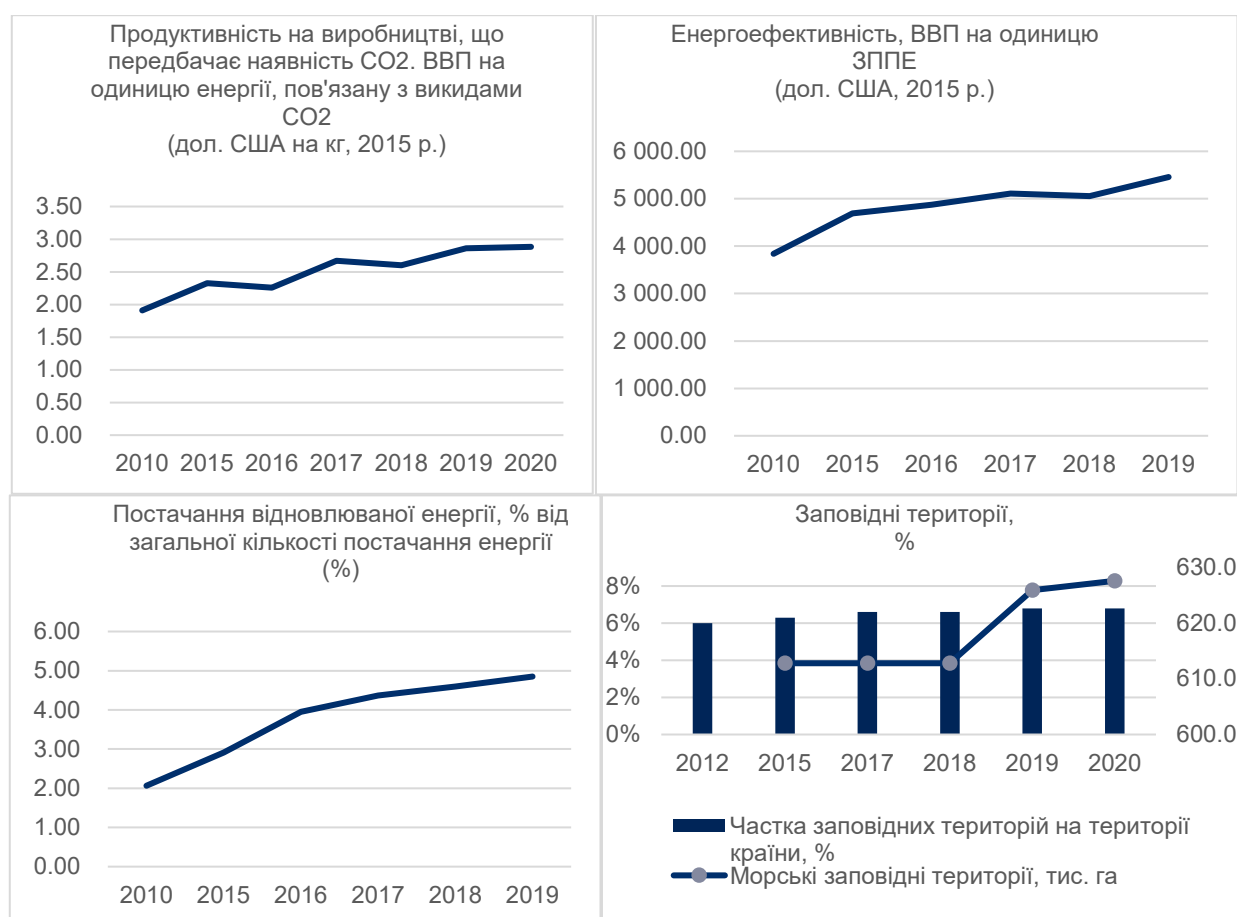
⁵ ОЕСД (2021), Субсидії на викопне паливо в східних країнах-партнерах ЄС: оцінки та останні зміни в політиці

⁶ EU4Environment (2021), На шляху до зеленої економіки в Україні: робота триває – 2019-20, <https://www.eu4environment.org/app/uploads/2021/05/Ukraine-country-profile-2020-21-second-edition.pdf>

Вжито важливих кроків для реформування сфери управління природоохоронною галуззю в Україні, а реформа екологічного законодавства передбачає чітке дотримання екологічного законодавства ЄС відповідно до положень Угоди про асоціацію. Докладено зусиль для залучення галузевих міністерств та бізнесу до переходу на зелену економіку. Важливим механізмом міжгалузевої координації зеленого порядку денного став міжміністерський орган із впровадження Європейського зеленого курсу в Україні, який очолює віце-прем'єр-міністр.

Ця реформаторська робота почала приносити відчутні результати. Протягом 2010-19/20 рр. продуктивність використання енергії, CO₂, води зросла на 51, 42 та 28% відповідно, а підключення до каналізаційних мереж зросло вдвічі і охопило 64% населення.⁷ Частка відновлюваних джерел енергії в загальному обсязі первинного енергопостачання за цей період зросла більш ніж удвічі, як і частка відновлюваних джерел енергії в кінцевому споживанні енергії, яка становила 7,4% від загального обсягу в 2019 році. Частка природоохоронних територій зростала і досягнула майже 7% від загальної території країни у 2020 році. (Малюнок 1)

Рисунок 1. Вибрані показники «зеленого» зростання

Джерело: стат. ОЕСР, "Європейський Союз для довкілля" (2022 очікується), «На шляху до зеленої трансформації України: поточний стан у 2021 р. Моніторинг прогресу на основі показників зеленого зростання ОЕСР»

⁷ EU4Environment (2022, forthcoming), "Towards green transformation of Ukraine: State of Play in 2021. Monitoring progress based on the OECD green growth indicators".

Цей економічний та екологічний прогрес перебуває під загрозою від початку широкомасштабної агресії з боку Росії, що гальмує сподівання на створення незалежної, зеленої та соціально-відповідальної України. Втрачено десятки тисяч життів. Пов'язана з нападом гуманітарна криза призвела до того, що велика кількість людей перебуває в окупації та переміщена як в межах України, так і за кордоном.⁸ Економічні наслідки також значні. За останніми оцінками, збитки, завдані інфраструктурі, житловому та нежитловому фонду перевищують 100 мільярдів доларів США, при цьому значних руйнувань завдано будинкам, дорогам та залізниці, а також сільськогосподарським угіддям та іншим виробничим потужностям країни.⁹

Якими є наслідки?

Війна не оминула навколишнє середовище, базу природних ресурсів та інфраструктуру. Обстріли лісів, наземних і морських екосистем, промислових об'єктів, транспортної інфраструктури та будинків, а також інфраструктури водопостачання, каналізації та утилізації відходів нанесли широкомасштабну та серйозну шкоду з негайними та довгостроковими наслідками для здоров'я людини та екосистем. (Блок 1).

Блок 1. Приклади наслідків війни для довкілля

Через постійний шквал ударів по нафтопереробних заводах, хімічних заводах, енергетичних об'єктах, промислових складах чи трубопроводах повітря, вода та ґрунт країни забруднюються токсичними речовинами, що в сукупності становить серйозну небезпеку для здоров'я населення. Щодня українська влада реєструє випадки впливу токсичних газів, які виділяються під час вибухів, пожеж і обвалів будівель, що може спричинити довгострокові загрози здоров'ю, наприклад, ризики виникнення раку та респіраторних захворювань.¹⁰ Багато з цих проблем можна вважати транскордонними, тому вплив буде відчутним не лише в Україні, а й за її межами.

Через пошкодження інфраструктури водопостачання приблизно 1,4 мільйона людей в Україні зараз не мають доступу до безпечної води, а ще 4,6 мільйона людей мають обмежений доступ. Наприклад, система водопостачання від ріки Дніпро до міста Миколаєва була серйозно пошкоджена внаслідок обстрілів, через що доступ до питної води був перекритий на три тижні, доки базові потреби не були забезпечені водою, що транспортувалась із сусідніх областей. З 1 червня в Україні розпочато посилений епідеміологічний нагляд за хворими з симптомами холери.

⁸ На даний момент кількість біженців з України, зареєстрованих для отримання тимчасового захисту або аналогічних національних схем захисту в Європі, досягла 5,1 мільйона. Джерело: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

⁹ Київська школа економіки (2022), Прямі збитки, завдані інфраструктурі України під час війни, сягнули понад 105,5 мільярдів доларів США, <https://kse.ua/about-the-school/news/direct-damage-caused-to-ukraine-s-infrastructure-during-the-war-has-reached-over-105-5-billion/>

¹⁰ Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів (2022), «Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля за 9-15 червня 2022 року», <https://mepg.gov.ua/news/39320.html>

Військові дії також призвели до різкого збільшення кількості відходів. Вони включають в себе пошкоджені або покинуті військові транспортні засоби та обладнання, уламки снарядів, цивільні транспортні засоби, будівельне сміття або незібрані побутові чи медичні відходи. Деякі з цих відходів є токсичними, включаючи уламки снарядів, медичні відходи або будівельне сміття, що містить азбест, ПХБ і важкі метали, і потребують спеціального поводження, транспортування та утилізації.

Також страждає природа та екосистеми. За оцінками української влади, через військову діяльність Росії постраждали 900 заповідних природних територій України, а приблизно 1,2 мільйона гектарів, або близько 30% усіх заповідних територій України, потерпають від наслідків війни.¹¹ Ліси знищуються пожежами внаслідок обстрілів і неналежного їх використання російськими військами, багато з них закидані знищеними або покинутими військовими транспортними засобами.

Серйозні негативні наслідки неминуче виникають внаслідок використання зброї, що може мати гострий і довгостроковий вплив на санітарний стан навколишнього середовища. Прямі ризики для здоров'я населення викликані впливом небезпечних речовин, що містяться в залишках боєприпасів, через які токсичні речовини потрапляють у ґрунт і впливають на якість поверхневих і ґрунтових вод. Ризики походять від пов'язаних із боєприпасами важких металів, енергетичних сполук, таких як тринітротолуол (тротил), гексоген (циклоніт) і палива для ракетних снарядів.¹² Велика кількість покинутих або пошкоджених військових транспортних засобів містить токсичні матеріали, які становлять небезпеку для цивільного населення та навколишнього середовища та вимагають обережного поводження під час збору та утилізації.

Хоча шкода, нанесена навколишньому середовищу, очевидна, її масштаби важко виміряти.¹³

Про забруднення, викликане військовою діяльністю, не повідомляється, оскільки робота систем моніторингу була порушена або вони були знищені, і така шкода продовжує накопичуватися. З перших днів війни уряд запустив кілька інструментів для документування екологічної шкоди. Це і табло з даними про вплив війни на довкілля «ЕкоЗагроза»,¹⁴ і робота Держекоінспекції, яка зафіксувала понад 250 випадків злочинів проти довкілля та понад 1200 випадків нанесення шкоди довкіллю через агресію.¹⁵ Спеціальні підрозділи збирали речові докази, зокрема фото-, відео- та супутникові знімки, а також, за можливості, зразки повітря та ґрунту для лабораторних досліджень. Розпочато роботу з розробки методик грошової оцінки шкоди, завданої довкіллю.

¹¹ Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів (2022), «Шкода природним заповідникам та заповідним екосистемам», <https://mepr.gov.ua/en/news/39144.html>

¹² PAX (2022), «Загроза довкіллю через конфлікт в Україні: перший огляд екологічної шкоди, спричиненої вторгненням Росії в Україну», <https://paxforpeace.nl/news/overview/environment-and-conflict-alert-ukraine-a-first-glimpse-of-the-toxic-toll-of-russias-invasion-of-ukraine>

¹³ Nakim S., Makuch, K. (2022) «Конфлікти інтересів: екологічні витрати сучасної війни та санкції», <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/conflicts-interest-environmental-costs-modern-war-and-sanctions>

¹⁴ <https://ecozagroza.gov.ua/>

¹⁵ Згідно з Кримінальним кодексом України, «масове знищення рослинного і тваринного світу, отруєння атмосфери чи водних ресурсів, а також інші дії, що можуть спричинити екологічну катастрофу» є кримінальним злочином.

Які перспективи?

Післявоєнна відбудова буде монументальним завданням і вимагатиме комплексної, добре скоординованої і фінансованої роботи. В Україні вже створено Національну раду з відновлення від наслідків війни, яка готує План післявоєнного відновлення та розвитку України. Розробка Плану базується на чудовій співпраці та інституційній спроможності, продемонстрованій українською владою на всіх рівнях, муніципалітетами, підприємствами, а також громадянським суспільством.

План післявоєнного відновлення та розвитку розробляється відповідно до принципів розвитку зеленої економіки та економіки з низьким рівнем шкідливих викидів. Робоча група «Екологічна безпека», яка була створена для розробки пропозицій до Плану, визначила п'ять пріоритетних напрямків: i) реформування державного природоохоронного управління; ii) політика пом'якшення негативного впливу на клімат та адаптації; iii) екологічна безпека та ефективне управління відходами; iv) соціально-відповідальне використання природних ресурсів; v) збереження природних екосистем, збереження біологічного різноманіття та відновлення та розвиток природоохоронних територій.

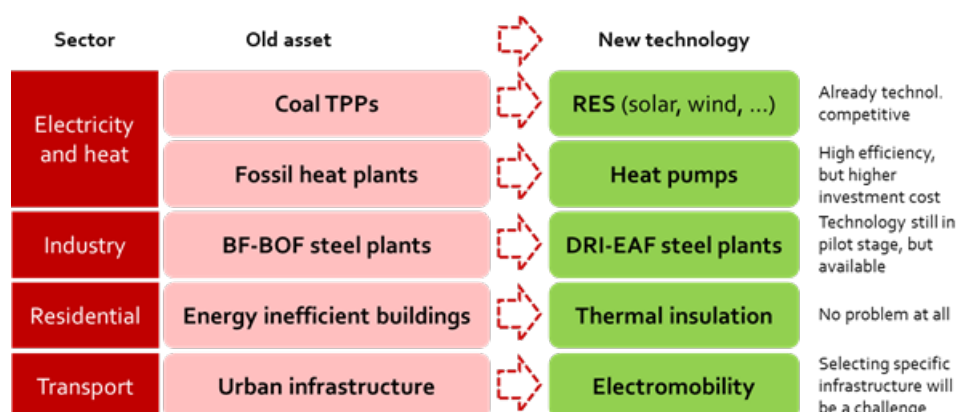
План містить короткострокові та довгострокові пріоритети, які відображають вхідні дані, отримані в ході усестороннього процесу консультацій із зацікавленими сторонами. Робота щодо післявоєнного розвитку справді має спиратися на відповідальність українських зацікавлених сторін з залученням всіх відповідних національних та місцевих органів влади, експертів та представників бізнес-сектору та громадян. Тісна співпраця та координація з підтримуючими країнами, міжнародними організаціями та міжнародними фінансовими установами також необхідні для мобілізації необхідного досвіду та фінансових ресурсів для реконструкції, яка відповідає екологічним пріоритетам, визначеним вище.

У короткостроковій перспективі Україна має зосередитися на усуненні та зменшенні безпосередніх ризиків для здоров'я людей та довкілля, пов'язаних з наслідками війни. Підготовка та проведення комплексних заходів з очищення навколишнього середовища, особливо пов'язаних зі збором, безпечною утилізацією та знешкодженням величезної кількості військових та інших відходів, допоможе зменшити безпосередні ризики для здоров'я. У той же час виникне нагальна потреба у відновленні та перебудові більш ефективної екологічної інфраструктури для забезпечення постачання безпечної питної води, відповідних санітарних умов і належного збору, зберігання та обробки відходів. При визначенні пріоритетності заходів необхідно керуватись існуючими та потенційними наслідками для здоров'я людей.

У довгостроковій перспективі процес післявоєнного економічного розвитку має бути використаний для фундаментальної трансформації України у зелену економіку з чистим нульовим рівнем шкідливих викидів. Реконструкція не повинна відновлювати довоєнну економіку, яка базувалася на викопному паливі, була енергонеефективною та забруднювала довкілля. Пріоритет повинен надаватись коригуванню економічної структури шляхом побудови більш енергоефективних і менш забруднюючих виробництв і транспортних систем. Реконструкція житлового фонду, шкіл і лікарень також повинна підвищити їх енергоефективність і використовувати матеріали з низьким вмістом вуглецю (Малюнок 2).¹⁶ Важливим буде чітке формулювання та озвучення цілей щодо відмови від залежності від викопного палива та включення довгострокового переходу до зеленого та соціально-відповідального розвитку як ключових підходів для всіх аспектів післявоєнного економічного розвитку. Це бачення має охоплювати не лише найбільш постраждалі від війни території, а всю територію України.

¹⁶ Becker, T. *et al* (2022), План реконструкції України, Центр досліджень економічної політики, Лондон

Рисунок 2. Приклади варіантів «зеленої» реконструкції для пошкоджених/зруйнованих активів

Джерело: Саха Д. та ін. (2022), Економічні причини для розробки програми зеленої реконструкції реформ в Україні.

Примітка: TPP означає теплові електростанції, BF-BOF – технологічний маршрут від доменного плавлення до плавлення в основному кисневому конверторі, належить до звичайного доменного виробництва (основний кисневий конвертор, технологічний маршрут, що базується на вугільному палеві для першого етапу виробництва), DRI-EAF означає пряме відновлення заліза в електродуговій печі, є потенційно технологічним маршрутом з нульовими викидами вуглецю за використання водню й електрики.

Політика та правила захисту навколишнього середовища також мають вирішальне значення для сприяння «зеленій» трансформації економіки. Їх слід зробити більш гнучкими та узгодженими, вони мають базуватися на оцінці, орієнтуватися на результати, керуватися даними і містити простіші процедури для забезпечення ефективного досягнення екологічних цілей та мінімізації адміністративного навантаження та перешкод.¹⁷ Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році містила вичерпний перелік заходів, які необхідно вжити у цьому відношенні. Останнє рішення Європейської Ради про надання Україні статусу країни-кандидата надає важливу можливість пришвидшити прогрес у приведенні правової бази України у відповідність із *acquis communautaire* ЄС та покращити нормативне забезпечення.

Важливим кроком для посилення енергетичної та матеріальної ефективності та зменшення забруднення буде реформування будівельних та експлуатаційних правил і стандартів, особливо для великих забруднювачів, відповідно до передової практики Європейського Союзу та країн ОЕСР.¹⁸ Більш широке та комплексне використання спрощених процедур екологічної оцінки, таких як Стратегічна екологічна оцінка політики, планів і програм та Оцінка впливу на навколишнє середовище окремих проектів, може допомогти у розгляді та розробці альтернативних варіантів з меншим тиском на навколишнє середовище. Для забезпечення ефективності також необхідні ефективний нагляд і регулятивне забезпечення.¹⁹

¹⁷ ОЕСР (2021) Рекомендації щодо гнучкого регулювання, <https://www.oecd.org/mcm/Recommendation-for-Agile-Regulatory-Governance-to-Harness-Innovation.pdf>

¹⁸ Європейська Комісія (2022 р.), Україна: Комісія представляє плани щодо негайних кроків Союзу для вирішення дефіциту фінансування України та довгострокової реконструкції: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3121

¹⁹ ОЕСР (2019), Інструментарій для забезпечення виконання нормативних документів, <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/oecd-regulatory-enforcement-and-inspections-toolkit-9789264303959-en.htm>

Реформовані технічні регламенти повинні підтримуватися ринковими механізмами відповідно до Принципу платності за забруднення ОЕСР.²⁰ Пріоритетними мають стати запровадження та реформування існуючих екологічних податків і зборів, скасування субсидій на використання шкідливого для навколишнього середовища викопного палива, запровадження схем торгівлі викидами та інших ринкових інструментів, які надають економічні стимули дотримуватись екологічних вимог, а, де це можливо, й виходити за їх рамки. Аналіз та рекомендації ОЕСР щодо використання ринкових інструментів повинні бути корисними в цьому відношенні.

Стійке фінансування для узгоджених і стратегічних планів екологічних інвестицій матиме вирішальне значення. У цьому контексті слід належним чином відстежувати та аналізувати фінансові потоки, спрямовані на інвестиції у реконструкцію, щоб переконатися, що вони також сприяють досягненню екологічних і зелених цілей. Використання таксономії ЄС для соціально-відповідальної діяльності та аналіз ОЕСР мобілізації зеленого фінансування та інвестицій може бути корисним орієнтиром. Розробка низки придатних для фінансування зелених інвестиційних проектів може допомогти мобілізувати національне та міжнародне приватне фінансування та міжнародне державне фінансування.²¹ Цій меті може сприяти перегляд сприятливого нормативно-правового середовища, належне використання економічних інструментів і нарощування потенціалу для підготовки інвестиційних проектів.

Необхідно продовжувати модернізацію природоохоронних установ на національному та місцевих рівнях для забезпечення високого адміністративного потенціалу планувати та впроваджувати заходи соціально-відповідальної реконструкції.²² Створення спеціальних або постійних міжміністерських і міжгалузевих комітетів, робочих груп або цільових груп за участі екологічних органів повинно сприяти відображенню екологічних принципів і принципів зеленого зростання в узгоджених галузевих стратегіях, політиках і планах дій. Залучення громадянського суспільства також є важливим для досягнення успіху у післявоєнних перетвореннях.

В ході реконструкції та зеленої трансформації Україна зіткнеться з певними проблемами. Наприклад, може існувати тиск щодо швидкої реконструкції за допомогою існуючих технологій, особливо там, де початкові інвестиційні витрати на більш екологічні альтернативи вважатимуться вищими. Україна також може зіткнутися з труднощами із залученням достатніх коштів для екологічно стійкої реконструкції, а також проблемами, пов'язаними з прозорістю та ефективністю їх використання. Нарешті, брак кваліфікованого персоналу вплине на інституційний потенціал, оскільки велика кількість українських експертів були переміщені, багато з них назавжди.

Зелену реконструкцію слід розглядати не як бажане, але необов'язкове «додаткове», а як економічну необхідність для майбутнього розвитку України.²³ Перехід на зелену економіку забезпечить більшу економічну ефективність і конкурентоспроможність України на європейському

²⁰ ОЕСР (1992) Принцип платності за забруднення: Аналізи та рекомендації ОЕСР
[https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=OCDE/GD\(92\)81&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=OCDE/GD(92)81&docLanguage=En)

²¹ Європейська Комісія (2022), Таксономія ЄС для соціально-відповідальної діяльності: що ЄС робить для створення загальноєвропейської системи класифікації соціально-відповідальної діяльності,
https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/eu-taxonomy-sustainable-activities_en

²² Європейська Комісія (2022), Україна: Комісія представляє плани щодо негайних кроків Союзу для вирішення дефіциту фінансування України та довгострокової реконструкції:
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3121

²³ Saha D. et al (2022), Економічні причини програми зеленої реконструкції реформ в Україні,
https://www.lowcarbonukraine.com/wp-content/uploads/PB_03_2022_en_Green-reconstruction.pdf та
<https://voxukraine.org/en/economic-reasons-for-a-green-reconstruction-programme-for-ukraine/>

та світовому ринках. Реконструкція пропонує Україні можливість перейти до більш екологічних технологій, зменшити залежність від викопного палива та прагнути до економіки з чистим нульовим рівнем шкідливих викидів.²⁴

Ключові міркування для політиків

- У короткостроковій перспективі Україна повинна зосередитися на усуненні та зменшенні безпосередніх ризиків для здоров'я людей та навколишнього середовища. Підготовка та проведення комплексних заходів з очищення навколишнього середовища, особливо пов'язаних зі збором, безпечною утилізацією та обробкою величезної кількості військових та інших відходів, допоможе зменшити безпосередні ризики для здоров'я.
- Також виникне нагальна потреба у ремонті та реконструкції більш ефективної екологічної інфраструктури, яка забезпечуватиме постачання безпечної питної води, адекватні санітарні умови та належний збір, зберігання та обробку відходів. При визначенні пріоритетності заходів необхідно керуватись існуючими та потенційними наслідками для здоров'я людей.
- У довгостроковій перспективі процес післявоєнного економічного розвитку має бути використаний для фундаментальної трансформації України у зелену економіку з чистим нульовим рівнем шкідливих викидів. Перехід на зелену економіку забезпечить більшу економічну ефективність, сильнішу конкурентоспроможність України на європейському та світовому ринках та добробут її людей.
- Екологічні норми, стандарти та технічні правила, а також ретельна трансформація регуляторних процесів є ключовими для забезпечення ефективного досягнення екологічних цілей та одночасного зменшення адміністративного навантаження та перешкод для інвестицій та інновацій. Вони також мають передбачати ширше використання Принципу платності за забруднення ОЕСР.
- Оскільки очікується, що для роботи з реконструкції будуть доступні значні кошти, акцент повинен робитись на те, щоб фінансові потоки сприяли досягненню екологічних і зелених цілей.
- Україні також слід продовжити модернізацію природоохоронних установ на національному та місцевих рівнях для забезпечення високого адміністративного потенціалу з метою планування та впровадження екологічно стійкої реконструкції, а також запровадження регулювання у прозорий, професійний, оснований на оцінці ризиків та орієнтований на результати спосіб.

Відповідальним за публікацію цього документу є Генеральний секретар ОЕСР. Висловлені тут думки та аргументи не обов'язково відображають офіційні погляди країн-членів ОЕСР.

Цей документ, а також будь-які включені в нього дані та карта жодним чином не мають за мету зачепити статус або суверенітет будь-якої території, розмежування міжнародних кордонів і меж, а також назву будь-якої території, міста чи району.

Статистичні дані для Ізраїлю надаються відповідними органами влади Ізраїлю під їхню відповідальність. Використання таких даних ОЕСР не зачіпає питання статусу Голанських висот, Східного Єрусалиму та ізраїльських поселень на Західному березі відповідно до умов міжнародного права.

²⁴ Becker, T. *et al* (2022), План реконструкції України, Центр досліджень економічної політики, Лондон

Примітка Туреччини

Інформація в цьому документі з посиланням на «Кіпр» стосується південної частини острова. На острові немає єдиної влади, яка представляла б і турків, і греків-кіпріотів. Туреччина визнала Турецьку Республіку Північного Кіпру (ТРПК). Туреччина зберігатиме свою позицію щодо «кіпрського питання», доки в контексті Організації Об'єднаних Націй не буде знайдено стійке і справедливе рішення.

Примітка всіх держав Європейського Союзу, членів ОЕСР та Європейського Союзу

Республіка Кіпр визнається всіма членами Організації Об'єднаних Націй, за винятком Туреччини. Інформація в цьому документі стосується території, що перебуває під ефективним контролем Уряду Республіки Кіпр.

Використання цього документу, як у електронній, так і у друкованій формі, регулюється Умовами використання, з якими можна ознайомитись за наступним посиланням: <http://www.oecd.org/termsandconditions>.